

МИНСТЕРСТВО НА НАУКАТА И ОБРАЗОВАНИЕТО

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС – ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗБИРАЕМА ПОДГОТОВКА

I. Общо представяне на учебната програма

Учебната програма по майчин турски език за четвърти клас (ЗИП) е разработена в съответствие с Рамкови изисквания на МОН за разработване на учебни програми по майчин език от 26.06.2001 г.

В четвърти клас завършва началният етап на основната образователна степен. Знанията и уменията, овладявани през този етап, са достатъчни за формиране на определени комуникативно-речеви компетентности на майчин турски език у учениците от този клас.

Образователно-възпитателният процес по майчин турски език в четвърти клас се реализира като езиково и литературно обучение в ЗИП на системата на общообразователната подготовка. В този клас продължава процесът на овладяване на езикови и литературни знания, започнал в предходните класове, като същите се систематизират, обогатяват и надграждат. Включва се нова информация за частите на речта, за падежните форми на съществителните имена, за главните части на изречението, както и текстове от други литературни видове – легенда и притча.

Обучението по учебния предмет се осъществява чрез **учебник** по турски език и литература, който съдържа:

- фолклорни и художествени произведения, подходящи за възрастта на учениците;
- уроци, които интерпретират основни езикови категории и норми на книжовния турски език и съдържат практически задачи, свързани с изучаваното езиково явление;
- уроци за формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности;

Учебната тетрадка съдържа конкретни практически задачи, свързани с изучаваната езикова тема и задачи за формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности.

Учебната програма е съставена за максималния брой часове за задължително избираема подготовка в четвърти клас - 64 учебни часа годишно, определени с Наредба №6/28.05.2002г. за общообразователния минимум по класове, етапи и степени на образование, но може да се реализира и в друг обем.

Учебните часове са разпределени както следва:

Турски език – 0,5 часа седмично (1 час през седмица)

Литература - 1 час седмично

Формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности – 0,5 часа седмично (1 час през седмица)

II. Цели на образователно-възпитателния процес по майчин турски език в четвърти клас (ЗИП)

Чрез образователно-възпитателния процес по майчин турски език в четвърти клас (ЗИП) се цели:

- Усъвършенстване на уменията на учениците за овладяване на майчиния език чрез формиране на основните комуникативно-речеви умения – слушане, говорене, четене и писане в зависимост от комуникативната цел;
- Задълбочаване, обогатяване и систематизиране на знанията за строежа на турския книжовен език, езиковите и речевите единици; за прилагане на определени правоговорни, правописни и граматически норми в речевата практика на учениците;
- Усъвършенстване уменията на учениците за възприемане, осмисляне и интерпретиране на художествен текст, съобразно възрастта им; за самостоятелно четене на художествени и научно-популярни текстове и споделяне на впечатления от прочетеното;
- Усъвършенстване на комуникативно-речевите умения и компетентности на четвъртокласниците за конструиране на текст; за създаване на собствен текст по словесна или визуална опора;
- Развитие на наблюдателността, логическото мислене, паметта, въображението, познавателните интереси на учениците от четвърти клас чрез системно изградени междупредметни връзки;
- Формиране на отношение на толерантност към културната различност и мултиетничността, приобщаване към общочовешките ценности и изграждане на съзнание за етническа принадлежност и национална идентичност.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК В ЧЕТВЪРТИ КЛАС (ЗИП) И УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
Я Д Р О С Л У Ш А	<p>Ученикът умее да изслушва другите говорещи и участва в диалога, без да прекъсва останалите участници в него.</p> <p>Ученикът се отнася с уважение към мнението на другите участници в комуникативната ситуация.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изслушва събеседниците си; - съобразява речта си с комуникативната ситуация; - репликира уместно. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да се включи в диалог адекватно с помощта на учителя; - може да коментира коректно и точно 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изслушват внимателно и търпеливо събеседниците си; - репликират уместно. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изразяват собствено мнение без да го налагат; - коментират 	Човекът и обществото

Н Е		<p>изказването на останалите участници в общуването;</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да уважава различно от неговото мнение и да се отнася толерантно към участниците в диалога; - може да изказва мнението си, без да го налага на останалите участници в общуването. 		<p>изказванията на останалите участници в общуването.</p>	
Я Д Р О Г О В О Р Е Н Е	<p>Ученикът разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване, съобразно участниците в нея, темата, целта и условията.</p> <p>Ученикът познава строежа на думата и видовете думи по строеж; образува производни и сложни думи, и ги използва в речта си в зависимост от комуникативната ситуация.</p> <p>Ученикът разграничава синоними и антоними и ги използва в речта си.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разказва, описва, задава въпроси, отговаря на въпроси, обяснява във връзка с изучаването на конкретна тема и езикова категория; - може да използва с помощта на учителя основните езикови и речеви единици (звук, сричка, дума, изречение, текст) в конкретната комуникативна ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може с помощта на учителя да определя морфемния състав на думата – корен, наставка, окончание; - може да образува производни думи с помощта на наставки и да ги употребява в речта си; - може да разграничава прости, производни и сложни думи. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава 	антоними	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - отговарят на въпроси; - задават въпроси; - преразказват чута или прочетена история; - дават обяснение във връзка с обсъждана тема; - участват в диалог; - използват формите за вежливост и учтивост; - описват случка, явление, предмет, животно, човек и др. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - използват словообразователните морфемни форми за образуване на нови думи; - разграничават прости, производни и сложни думи и да ги използват в речта си. <p>На учениците се дава възможност да:</p>	<p>Български език и литература Човекът и природата (четат научно-популярни и художествени текстове)</p>

	<p>Ученикът използва уместно съществителни имена, прилагателни имена, числителни имена, местоимения и глаголи.</p>	<p>синоними и антоними и да илюстрира с примери разликата в значението им;</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да използва в речта си синоними и антоними. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава и употребява правилно в речта си съществителни собствени и съществителни нарицателни имена в ед. и мн. ч.; - може да разграничава отделните падежи и да използва уместно техните форми в речта си; - може да разграничава и употребява правилно отделните падежни окончания с техните фонетични варианти; - може да разграничава и да употребява правилно в речта си числителни бройни, числителни редни и разделителни числителни имена; - може да образува от числителни бройни - числителни редни имена с наставката – <i>ıncı (-inci, -ıncı, -üncü)</i> и разделителни числителни имена с наставката - <i>ar / -er</i>; - може да разграничава и употребява правилно в речта си личните местоимения за 1, 2 и 3 л., ед. и мн. ч.; - може да разграничава и употребява правилно глаголите в 1, 2 и 3 л., ед. и мн. ч.; да употребява съвместно сегашно, минало свършено, минало неопределено и бъдеще време на глагола; да определя как са 	<p><i>zıt (karşıt) anlamlı sözcükler</i></p> <p>падежни форми <i>ad durumları</i></p> <p>падежни окончания <i>ad durumu takıları</i></p> <p>числително име <i>sayı</i></p> <p>числителни бройни <i>asıl sayılar</i></p> <p>числителни редни <i>sıra sayıları</i></p> <p>разделителни числителни <i>üleştirme sayıları</i></p> <p>минало</p>	<ul style="list-style-type: none"> - откриват синоними и антоними и да определят значението им; - избират и използват синоними и антоними в речта си. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - избират същ. имена, подходящи за смисъла на изречението; - изменят падежната форма на съществителните имена от именителен във винителен, дателен, местен, отделителен и родителен падеж; - избират и използват в речта си подходящи фонетични варианти на падежните форми на същ. имена; - използват в речта си всички видове числителни имена; образуват различни видове числителни имена и ги използват в речта си; - заместват същ. имена с лични местоимения; - определят времето, лицето и числото на глаголите; 	<p>Български език и литература</p> <p>Български език и литература</p> <p>Български език и</p>
--	--	---	---	---	---

	<p>Ученикът използва уместно съобщително, въпросително, възклицателно и подбудително изречение в зависимост от комуникативната цел; служи си с просто изречение, като определя главните му части; конструира различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването.</p> <p>Ученикът разпознава художествен и нехудожествен текст; проза и стихове; повествование и описание.</p>	<p>образувани въпросителните и отрицателните форми на глаголите.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава изреченията по цел на изказване и да преобразува изречения от един вид в друг в зависимост от комуникативната цел; - може да разграничава в практически план и да си служи с просто изречение; - може да открива в практически план главните части на простото изречение – подлог и сказуемо; - може да съставя и конструира прости по състав изречения, като правилно съгласува подлога и сказуемото по лице и число; - може да видоизменя строежа на простото изречение в зависимост от желанието си да акцентува върху подлога или друга част на изречението, като я поставя пред сказуемото. <p>Ученикът</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава в практически план художествен и нехудожествен текст; проза и стихове; повествование и описание и разсъждение; 	<p>свършено време görülen (belirli) geçmiş zaman минало неопределено време öğrenilen (belirsiz) geçmiş zaman</p> <p>просто изречение basit tümce</p> <p>подлог özne сказуемо yüklem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - образуват въпросителни и отрицателни глаголни форми; - образуват глаголни форми в сегашно, минало свършено., минало неопределено и бъдеще време и ги употребяват съвместно в речта си. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят и преобразуват съобщ., въпр., възклиц. и подбудителни изречения от един вид в друг вид; - откриват и определят подлога и сказуемото в простото изречение; - съставят и конструират прости по състав изречения, като правилно съгласуват подлога и сказуемото по лице и число; - видоизменят строежа на простото изречение. <p>На учениците се дава възможности да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правят съпоставка в практически план на художествен и 	<p>литература</p> <p>Български език и л-ра (сравняват видовете изречения по състав и по цел на изказване в български и турски език)</p> <p>Български език и л-ра</p>
--	--	---	---	---	--

	<p>Ученикът познава съдържанието на изучени фолклорни текстове на майчин турски език.</p> <p>Ученикът открива епизодите в повествователен текст и ги преразказва.</p> <p>Ученикът участва в беседа по съдържанието на литературната творба: отговаря на въпроси; изказва мнения, като подбира подходящи елементи от текста, за да ги обоснове; съставя и задава въпроси.</p> <p>Ученикът съчинява устен текст с помощта на словесна или визуална опора.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - може да преразказва повествователен текст; - може да обрисова с думи описанието на портрет на герой, природна картина. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да съпоставя в практически план тематично близки фолклорни творби на турски и български език. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може в практически план да разграничава епизодите в повествователен текст, да преразказва отделни епизоди или целия художествен текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да съставя и задава достъпни въпроси, свързани със съдържанието на изучавания текст – случка, герои и пр.; - може да изказва мнения и да разсъждава по повод на изучаваното литературно произведение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разказва устно по картина или по серия от картини, да дешифрира посланието на художника и да го интерпретира чрез уместен избор на езикови средства; - може да разказва за свое 		<p>научнопопулярен текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват кратки разкази, приказки, басни и анекдоти; - рецитират лит. произведения в стихове; - обрисуват с думи картини от художествен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сравняват изучени приказки, басни и пословици на български и турски език. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват отделни епизоди или цялото произведение. <p>На учениците се дава възможности да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят и задават въпроси; - изразяват отношението си към случката и героите в литературното произведение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описват наблюдавана картина или серия от картини; - съставят устен текст, в който 	<p>Български език и л-ра (трансфер на знания)</p>
--	---	--	--	---	---

	<p>Ученикът разграничава пряка, непряка, авторова реч; преобразува пряката реч в непряка.</p> <p>Ученикът изказва благопожелания по случай традиционни турски празници и обичаи; познава и се отнася с уважение към традициите и обичаите на другите етноси.</p> <p>Ученикът познава съдържанието и може да преразказва, да обрисова с думи, да драматизира художествения текст на изучаваните в IV клас творби.</p>	<p>преживяване;</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да описва адекватно с думи наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др.; - може да съчинява своя приказка, разказ, басня, стихотворение по предложена словесна опора (начало, край, герой, пословица, рими). <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава в практически план пряка, непряка, авторова реч и да преобразува пряката реч в непряка. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да открива в изучавани или прочетени самостоятелно фолклорни произведения изобразени обредни действия във връзка с даден обичай; - може да изказва благопожелания по повод на конкретен празник от календара на турския етнос; - може да прави паралел по отношение на празниците, традициите и обичаите на българските граждани с друг етнически произход. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да преразказва епизоди от изучавани народни и авторски приказки, разкази, басни и др.; 	<p>пряка реч dolaysız söz</p> <p>непряка реч dolaylı söz</p> <p>авторска реч yazarın sözleri</p>	<p>изразяват свои вълнения, разказват за свои преживявания;</p> <ul style="list-style-type: none"> - описват наблюдавана случка, явление, животно, човек и др.; - съчиняват и конструират свой текст по словесна опора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преобразуват пряка реч в непряка при преразказ на текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - интерпретират фолклорни произведения с изобразени в тях обредни действия; - изричат благопожелания по повод на даден празник; - съпоставят и откриват общото и различното в празниците, традициите и обичаите на различните етноси. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват, обрисуват с думи, 	<p>Изобразително изкуство</p> <p>Човекът и обществото</p>
--	--	---	--	---	---

	<p>Ученикът владее формулите за вежливост, използва формите за учтивост.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - може да обрисова с думи картини от изучаваните разкази, стихотворения, авторски приказки, басни и др.; - може да драматизира художествения текст на изучаваните произведения. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да си служи със средствата на речевия етикет; - разграничава и използва формулите за вежливост и формите за учтивост в зависимост от комуникативната ситуация. 		<p>драматизират художествения текст на изучаваните произведения.</p> <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - участват в диалог; си служат със средствата на речевия етикет. 	
--	--	--	--	---	--

<p>Я Д Р О Ч Е Т Е Н Е</p>	<p>Ученикът чете с разбиране на глас гладко, с адекватна интонация и темпо, като правилно поставя паузите и логическите ударения.</p> <p>Ученикът чете наум художествен или научно-популярен текст и прави кратък коментар на прочетеното, като доказва, че е разбрал смисъла му.</p> <p>Ученикът различава в практически план основни литературни жанрове като приказка, разказ, стихотворение, басня, пословица, народна песен, анекдот, притча и легенда.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да чете на глас и с разбиране, достъпни художествени и научно-популярни текстове, с подходяща интонация и темпо, като спазва паузите и правилно поставя ударенията. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да чете наум художествен или научно-популярен текст, да се ориентира в съдържанието му и да го коментира. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да различава с помощта на учителя фолклорно и литературно произведение; проза и поезия; - може да чете и преразказва приказки, разкази, басни, легенди, притчи и анекдоти; - може да чете и отгатва фолклорни и литературни гатанки; - може да подбира и съотнася към дадено литературно произведение подходящи пословици; - може да чете и интерпретира комикс; - може да чете и рецитира достъпни за възрастта стихотворения; - може да чете и интерпретира с помощта на учителя конкретното съдържание на народна песен; - може, с помощта на учителя, да коментира и изрази отношение към прочетеното; - може с помощта на учителя да 	<p>легенда efsane притча dini efsane</p> <p>комикс komiks</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат на глас художествени и научно-популярни текстове; - поставят правилно ударенията при четене. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат наум художествен или научнопопулярен текст и го коментират. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат и сравняват фолклорни и литературни произведения; - разграничават проза и поезия; - четат и преразказват авторски и народни приказки, разкази, басни, легенди, притчи, и анекдоти; - четат и отгатват гатанки; - четат и съотнасят към дадено произведение пословици; - четат и интерпретират комикс; - четат и рецитират достъпни за възрастта им стихотворения; 	<p>Български език и л-ра (трансфер на знания)</p>
--	--	---	---	--	---

	<p>Ученикът открива достъпни фигури на речта; разграничава епитет, повторение, сравнение и олицетворение.</p> <p>Ученикът сравнява, установява сходство или различия между две художествени творби или техни елементи.</p> <p>Ученикът открива и осмисля посланието на автора в художествения текст и се ориентира в настроенията и чувствата, изразени в него.</p> <p>Ученикът участва в групова дейност за създаване на игрови и сценични форми по литературни творби.</p>	<p>подбира фрагменти от художествен текст, за да отговори на въпрос и да обоснове отговора си.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да открива епитетите, повторенията, сравненията и олицетворенията в текста на изучаваните литературни произведения. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да съпоставя две или няколко литературни произведения, които са близки по тематика, жанр и образи на героите. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да открива и осмисля авторското послание в текста; - умее чрез изразително четене да изрази чувствата и настроенията, съдържащи се в художествения текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да участва в четене по роли на приказка, басня, разказ, построени в диалогична форма, като може да избере и да чете репликите на даден герой и да аргументира избора си; - може да прочете изразително авторската реч, ако е избрал да бъде четец; 	<p>олицетворение kişileştirme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - избират роли и четат по роли; - четат подборно откъси от текст в отговор на поставен от учителя въпрос. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - откриват в художествения текст достъпни за възрастта им епитети, повторения, сравнения и олицетворения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сравняват и откриват общото и различното между две или няколко творби. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат изразително, осмислят и съпреживяват съдържанието на литературното произведение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат изразително по роли; - драматизират литературни произведения; - участват в сценичното представяне; - изработват кукли, 	<p>Домашен бит и техника</p>
--	--	---	---------------------------------------	--	------------------------------

	<p>Ученикът чете и разбира материали от детски вестници и списания на турски език.</p> <p>Ученикът си служи с учебни речници.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - може да се превъплати в образа на героя, чиято роля изпълнява по време на сценичното изпълнение; - може да избере подходяща музика. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да чете и коментира материали от детски вестници и списания, препоръчани от учителя, или по собствен избор в зависимост от интересите си. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да прави проверка на правописа на думи в правописен речник; - може да проверява значението на непознати за него думи в тълковен речник; - може да ползва синонимен речник на книжовния турски език; - може да ползва двуезичен турско-български и българско-турски речник. 	<p>тълковен речник açıklamalı sözlük</p>	<p>маски,избират подходяща музика.</p> <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат детски вестници и списания - коментират прочетените текстове. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обогатяват речниковия си запас на майчин език и книжовен български език; - ползват правописен, тълковен, синонимен и турско-български речник. 	<p>Музика</p> <p>Български език и литература</p>
--	---	--	--	--	--

<p>Я Д Р О</p> <p>П И С А Н Е</p>	<p>Ученикът владее основни норми на графичната и писмена система на турското писмо; пише четливо, пише правилно думи с правописни особености; овладява и използва правилно класовете от думи в речта си.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да пише правилно, четливо и красиво ; - може да пише правилно думи, съдържащи "ğ"; - може да пише правилно думи, завършващи на беззвучна съгласна (ç, k, p, t), когато към тях бъдат прибавени окончания, започващи с гласна: yurt – yurđu; - може да пише думи с чужд произход, съдържащи две съседни гласни: saat, Fuat; - може да отделя правилно падежните и притежателните окончания на съществителните имена със знака за разделяне (') при писане; - умее да образува формите на различните видове числителни имена; - може да пише правилно положителната, отрицателната, въпросителната положителна и въпросителната отрицателна форма на глаголите в ед.ч. и мн. ч.; - може да пише правилно личните окончания на глаголните форми за ед. и мн. число в сегашно, минало и бъдеще време. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ползват правописен речник; - пишат под диктовка; - правят препис на кратки текстове; - пишат правилно думи, съдържащи ğ; - пишат думи, завършващи на беззвучните съгласни (ç, k, p, t), като прибавят към тях окончания, започващи с гласен звук; - пишат думи с чужд произход, съдържащи две съседни гласни; - пишат същ. имена с прибавени към тях падежни или притежателни окончания, като употребяват уместно знака за разделяне; - пишат правилно формите на видовете числителни имена; - прилагат алгоритъм на действие за писане на отрицателни и въпросителни глаголни форми в ед. и мн. ч. 	
---	--	--	--	--	--

	<p>Ученикът владее основната употреба на пунктуационните знаци и умее да отделя изреченията в текст, като означава началото и края им.</p> <p>Ученикът съставя и пише прости по състав изречения, като правилно съгласува подлога и сказуемото по лице и число.</p> <p>Ученикът умее да планира свой текст и да прави план на чужд текст.</p> <p>Ученикът създава съчинение по преживяване, съчинение-описание и съчинение по въображение.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да обозначава началото на изречение с главна буква и края му с точка, въпросителен или удивителен знак в зависимост от вида на изречението; - може да използва правилно запетая в средата на изречението. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да съставя и пише прости по състав изречения, като правилно съгласува подлога и сказуемото по лице и число. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да прави план на свой текст – съчинение; - може да направи план на чужд повествователен текст и да го преразкаже – писмено. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може писмено да разкаже за свое преживяване, като предава последователно и свързано случката, породила преживяването; - може да наблюдава и описва пълно и точно наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др., като избира подходящи езикови средства ; - може да съчинява своя приказка или разказ по аналогия на изучавана приказка или изучаван разказ; по предложено начало, край, герой, пословица; 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пишат правилно съобщителни, въпросителни, подбудителни и възклицателни изречения; - поставят правилно запетая в средата на изречение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят и пишат изречения, в които подлогът и сказуемото правилно са съгласувани по лице и число. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правят план на свой текст; - правят план на чужд текст и го преразкажат писмено. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съчиняват текст, в който да разкажат за свои преживявания; - наблюдават и описват – писмено – предмети, явления, животни, хора, като сами подбират езиковите средства за описание на наблюдаваното; - съчиняват приказка или 	
--	--	---	--	--	--

	<p>Ученикът създава текст, в който предава съдържанието на чужд поведствателен текст.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - може да съчинява стихотворение по предложени рими. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да създава писмен текст, чрез който подробно да преразказва съдържанието на фолклорен или художествен източник. 		<p>разказ по дадена опора;</p> <ul style="list-style-type: none"> - съчиняват стихотворение по дадена опора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват подробно главното и същественото от съдържанието на поведствателен текст ; - подбират ключови думи от текста на автора. 	
--	---	--	--	--	--

V. Общи и специфични методи и форми за оценяване постиженията на ученика

Оценяването на ученика по майчин турски език в четвърти клас се осъществява съгласно Наредба № 3/15.04.2003 г. (ДВ, бр. 37, 2003г.) за системата на оценяване. То има за цел установяване на постигнатите резултати по учебния предмет по време на учебната година и поставяне на текущи, срочни и годишни оценки.

В началото на годината се установява входното, а в края – изходното равнище на знанията и уменията на учениците.

Очакваните резултати от обучението по майчин турски език в ЗИП, описани в учебната програма, се установяват чрез:

- наблюдение;
- диктовка;
- препис;
- задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма;
- задачи за четене на глас; задачи за четене по роли; подборно четене;
- задачи за съставяне план на свой и чужд текст;
- преразказ на художествен текст;
- словесно обрисване;
- задачи за конструиране на собствен текст по дадена словесна или визуална опора;
- тестови задачи.

VI. Методически указания за прилагане на учебната програма по майчин турски език в четвърти клас – (ЗИП)

В четвърти клас продължава процесът на усъвършенстване уменията на учениците да си служат в практически план с езиковите и речевите единици – звук, буква, дума, изречение, текст. Усъвършенстват се уменията за правилно, съзнателно и изразително четене, за грамотно и четливо писане.

Учебната програма по майчин турски език за четвърти клас – (ЗИП) дава възможност за разширяване на лингвистичната култура на учениците. Основен принцип е да се спазва относителното единство на различните дялове от граматиката и логическото им съчетаване, да се осъществява приемственост, като се тръгва от текста и по пътя на делението му се преминава към по-малките негови части – изречения, думи, морфемни, звукове.

Езиковите знания и умения за:

- правоговор и правопис на беззвучните съгласни **p, t, k, ç** в края на думите;
- правоговор и правопис на **ğ** между две гласни;
- правопис на думи с чужд произход, съдържащи две съседни гласни;
- правопис на падежните и притежателни окончания на съществителните собствени имена;
- морфемния състав на думата; образуване на производни думи; образуване на сложни думи;
- частите на речта (съществително име, прилагателно име, числително име, местоимение и глагол); за образуване на степенувани прилагателни имена; за образуване на умалителни съществителни и прилагателни имена; видовете числителни имена; правопис на въпросителни и отрицателни глаголни форми в сегашно, минало свършено, минало неопределено и бъдеще време;
- разликата между синоними и антоними;
- работа с правописен, синонимен и тълковен речник;
- изговор, правопис и употреба на съобщително, въпросително, възклицателно и подбудително изречение; употреба на различни словоредни варианти; съгласуване на главните части на изречението по лице и число;

- употреба на точка, запетая, въпросителен и удивителен знак се усвояват и формират в практически план с помощта на учителя.

Конкретните практически задачи, които предполагат: съставяне и конструиране на кратък текст; съставяне на различни по цел на изказване и състав изречения; сравняване и употреба на различни по цел на изказване изречения; за употребата на различни словоредни варианти; определяне на главните части на изречението; определяне на формата на думата за число (на съществителни имена, местоимения и глаголи); видоизменяне формата на думата за лице и число (на местоимения и глаголи); за лице, число и време (на глаголи); изговор и правопис на думи, съдържащи звучни и беззвучни съгласни в определени фонетични позиции; образуване на производни думи с помощта на наставки; сравняване на синоними и антоними; подбор на подходящи езикови средства с цел спазване на определени норми на общуване и др. съдействат за непринудено и достъпно усвояване на абстрактната езикова информация. Осмислянето на тази информация се осъществява чрез поместените в учебника, предложените от учителя или създаваните от учениците текстове.

Литературните знания за възприемане и осмисляне на художествен текст се овладяват посредством изучаване на фолклорни и художествени произведения като приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, народна песен, басня, анекдот. В четвърти клас учениците имат възможност да се запознаят с притча и легенда, да четат комикс. Теоретична информация за тези литературни видове не се поднася.

Възприемането и осмислянето на художествен текст се осъществява по време на беседата чрез подборно четене, преразказ, четене по роли, изразително четене, словесно обрисувание, илюстриране, драматизация. На практическа основа се изграждат начални представи за литературен герой, епитет, повторение, сравнение и олицетворение.

Комуникативно-речевите умения по майчин турски език на учениците от четвърти клас се формират и усъвършенстват в уроците по турски език, в уроците по литература и в самостоятелните уроци, предназначени за формиране на комуникативно-речеви умения чрез: задачи за конструиране на текст; задачи за възприемане и осмисляне на изучаваното литературно произведение; задачи за съчиняване на собствен текст по дадена словесна опора (съчиняване на приказка или разказ по дадени начало или край, по дадена пословица; на стихотворение по предложени рими) или визуална опора (съчинение-описание на наблюдавани предмет, явление, човек, животно, разказ по картина и др.); задачи за създаване на съчинение по преживяване; задачи за написване на лично писмо, поздравителна картичка, покана; задачи за съставяне план на свой и чужд текст.

Наред с изучаването на фолклорни произведения, учебната програма по майчин турски език за четвърти клас предполага изучаването на достъпни художествени произведения за деца от известни турски, български и световни поети и писатели. Важно условие е тематиката на текстовете да бъде близка до детското светоусещане, да бъде съобразена с празниците от националния и природния календар, с празниците от календара на турския етнос, с изконните му и общочовешки ценности и традиции. Текстовете да формират у четвъртокласниците естетически вкус и потребност от четене и да възпитават толерантност и коректност към българските граждани с друг етнически произход.

Авторски колектив:

Председател: Фикрие Мехмед – ст. експерт по майчин език в РИО, гр. Шумен

Членове: 1. доц. д-р Нели Иванова – СУ “Св. Климент Охридски”

2. Бюлент Кърджалъ – асистент в ШУ “Епископ Константин Преславски”

3. Иван Иванов – ст. експерт по начално образование в РИО, гр. Шумен

4. Гюнел Фадли – учител в III ОУ “Димитър Благоев”, гр. Шумен